

והשבות אל לבבך

ספר השאלות והתשובות

בעניני אמונה והשקפה, מחשבה ואקטואליה

מאת

הרב מרדכי דוד נויגרשל

בהוצאת

יהדות מזוית שונה

©

כל הזכויות שמורות

יהדות מזויות שונה בע"מ

972-2-5816573

mnoy1@neto.bezeqint.net

www.mnoy.net

עיצוב והפקה

חיים חוברה

תוכן הענינים

7	הקדמה כללית . . . . .
10	הסכמות . . . . .
15	פרק א - מטרת החיים . . . . .
18	פרק ב - בעניני אלוקות . . . . .
33	פרק ג - אמונה או ידיעה . . . . .
36	פרק ד - עיקרי האמונה . . . . .
40	פרק ה - השגחה כללית ופרטית . . . . .
44	פרק ו - עבודת אלוקים, על שום מה? . . . . .
46	פרק ז - בחירה חופשית . . . . .
54	פרק ח - בטחון והשתדלות . . . . .
56	פרק ט - רפואה ויהדות . . . . .
71	פרק י - תורה ומדע . . . . .
88	פרק יא - נס וטבע . . . . .
92	פרק יב - מעמד הר סיני וייחודו . . . . .
100	פרק יג - חטא העגל . . . . .
104	פרק יד - קרבנות . . . . .
108	פרק טו - משפטי התורה . . . . .

112	פרק טז - מצוות בעידן המודרני . . . . .
117	פרק יז - מצוות שבין אדם למקום ומצוות שבין אדם לחברו . . . . .
119	פרק יח - שבת . . . . .
125	פרק יט - ברית מילה . . . . .
129	פרק כ - ציצית . . . . .
131	פרק כא - היחס לבעלי חיים והשחיטה היהודית . . . . .
135	פרק כב - תפילה . . . . .
142	פרק כג - נבואה . . . . .
147	פרק כד - ברכות . . . . .
150	פרק כה - ברכות הצדיקים . . . . .
152	פרק כו - צדיק ורע לו, רשע וטוב לו . . . . .
161	פרק כז - היחס לגוי . . . . .
176	פרק כח - גרים וגויר . . . . .
183	פרק כט - מעמד האשה ביהדות . . . . .
205	פרק ל - צניעות . . . . .
208	פרק לא - שידוכין . . . . .
211	פרק לב - גירושין . . . . .
213	פרק לג - שלום בית . . . . .
223	פרק לד - החינוך התורני . . . . .

231	פרק לה - תורה ומלאכה . . . . .
239	פרק לו - הנושרים . . . . .
245	פרק לז - מבוא ללימוד תנ"ך . . . . .
249	פרק לח - ביקורת המקרא . . . . .
257	פרק לט - תורת הקבלה . . . . .
261	פרק מ - ספר הזוהר . . . . .
263	פרק מא - לויית המת ובתי קברות . . . . .
265	פרק מב - הישארות הנפש . . . . .
268	פרק מג - גלגול נשמות . . . . .
271	פרק מד - תחיית המתים . . . . .
276	פרק מה - עולם הבא . . . . .
279	פרק מו - הבעיה הפסיכופיזית – בעית גוף ונפש . . . . .
284	פרק מז - נצרות ומיסיון . . . . .
295	פרק מח - רפורמים וקונסרבטיבים . . . . .
299	פרק מט - שאלות פילוסופיות על קצה המזלג . . . . .
301	פרק נ - מוסר אנושי מול מוסר אלוקי . . . . .
308	פרק נא - אהבת ישראל . . . . .
313	פרק נב - אמת ושקר . . . . .
315	פרק נג - 'ועשית ככל אשר יורוך' – גדולי ישראל . . . . .

הקדמה כללית

בליל חג הפסח, ליל חגיגת ייסודו של העם היהודי, אמרה תורה "והגדת לבנך" ואמרו רבותינו "כנגד ארבעה בני דברה תורה". כולם שואלים ולכולם צריך לענות, ומי שאינו יודע לשאול יש ללמדו לשאול. התורה עמדה על כך שיסודות האמונה יועברו בלילה חשוב זה מדור לדור דוקא בדרך 'שאלה ותשובה', הבן שואל והאב עונה. וזאת מפני ששונה הדרך בה מתיחס אדם לתשובה הניתנת לו על שאלה שלו, מהדרך בה מתיחס הוא לאותם רעיונות עצמם הניתנים בדרשה או בשיעור. לדרשה ולשיעור הוא אמנם מקשיב, אך לא תמיד פותח מקום בלבו לקבל את הנאמר, תשובה הניתנת לשאלה שלו נכנסת עמוק ללבו וקונה שם שביתה.

זה שנים ארוכות עוסק אני, בין השאר, בנסיונות להשיב על שאלות רבות בנושאי אמונה, השקפה ומחשבה, הנשאלות מעל במות שונות. השואלים נמנים על כל החוגים, מבני ישיבות, אברכים ורבנים צעירים המרביצים תורה בקהילותיהם, דרך הצועדים את צעדיהם בדרך לתשובה שלמה ולחיי תורה ומצוות הצמאים לדעת את דרך המחשבה היהודית ואת התשובות על שאלות האמונה המנקרות בלבם ובמוחם, ועד כאלה שאינם שומרי תורה ומצוות הרוצים ללמוד, להבין ולדעת.

שאלות אלו נשאלו במסגרות שונות, בכתב ובעל פה, בחוגי בית ובשעורים לבני ישיבות, בהתכתבות ובטלפון, כמו גם בתוכניות רדיו. מתברר שהציבור רוצה לשאול ומצפה לקבל תשובות על שאלותיו.

בישיבה בה אני מלמד זה שנים רבות – 'מאורות התורה' שבקרית טלזסטון – מקיימים אנו מסגרת מיוחדת הנקראת 'דע מה שתשיב'. מידי שבוע שולחים התלמידים את שאלותיהם בכתב ומקבלים תשובות כמיטב יכולתי.

הצורך, כמו גם ההשתוקקות הגדולה, הולידו את הרעיון לפרוש מבחר מן השאלות, בנושאים המדוברים ביותר, עלי ספר.

ספר זה מכיל חלק מאותו מבחר. הספר בנוי בסגנון של שאלות ותשובות, השאלות הן מסוגים שונים וכך גם התשובות. מקוה אני כי כל אלה שהוזכרו לעיל יוכלו למצוא, איש איש לפי טעמו וסגנונו, תשובות לשאלות המנקרות בראשם.

ועלי להדגיש ולומר, כיון שלא מדובר בספר מאמרים אלא בספר שאלות ותשובות, אין התימרות לטעון כי התשובות שניתנו ממצות את הסוגיות הנידונות, שהן היחידות הקיימות, או שהן הטובות ביותר האפשריות. התשובות הן תשובות מזוית ראיתו של העונה, תשובות שהנסיון הוכיח כי מתקבלות הן על הלב. רוב הדברים

והשבות אל לבבך

מסתמכים על מקורות נאמנים, וגם הרעיונות שהם פרי הגותו של הכותב מקורם במקורות כאלה, אלא שבגלל אופיו של הספר נמנעתי מלהביא את כל מקורותי. אין אנו עוסקים במחקר מקיף ומסודר, אלא במעין דיון סביב שולחן עגול, בין השואלים לעונה. מטבע הדברים הנושאים מעורבבים לעיתים זה בזה ועוברים מנקודה לנקודה בסגנון של שיחה המגלגלת דברים כמתבקש מקצב הדיון ואופיו.

לפיכך עלי לחזור ולהדגיש כי אין ספק שעל רוב הנקודות המטופלות בספר ניתן להוסיף כהנה וכהנה, ובודאי שבצד התשובות שנאמרו ניתן לענות תשובות נוספות. יש כאן מבחר שאלות עם הצעות לתשובות שבעזרת ה' תתקבלנה על הלב.

כיון שהספר מחולק לנושאים שונים וחלק מן הרעיונות שייכים לכמה מהם, לא מן הנמנע שנקודה זו או אחרת תופיע יותר מפעם אחת.

הנושאים בהם מטפל הספר רבים הם ומגוונים, חלקם עמוקים וחלקם פשוטים, חלקם עוסקים בעניני השקפה ומחשבה וחלקם בעניני אקטואליה. הלומד יוכל לעיין בתוכן הענינים ולמצוא את מבוקשו.

הספר מיועד הן למי שהשאלות מטרידות אותו והתשובות מענינות אותו, הן למי שמעונין לעסוק בנושאים ולהרחיב את היריעה, והן למי שרוצה ללמוד מה להשיב לשואלים. כולם מוזמנים לבית מדרשנו ללמוד, להגות ולהגיב.

רמח"ל אומר בספרו 'דעת תבונות' אות קס"ד: "מה שאינו ניתן להשיג אינו מבלבל כלל האמונה, ולא מערבת הדעות, כי הנה בעיניך תראי שאינו אלא תוספת ידיעה בלתי מוכרחת לנו. אך הבירור המצטרך לישוב הלב ולבירור האמונה - יש ויש לנו. ולא עשה ה' אלקים דבר שישתבשו בו בני האדם באמונה, שלא ימצאו ישוּבו, ועל כן נאמר 'וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים' (דברים ה, ט)."

כלומר, כל שאלה שיש הגיון שהעדר תשובה עליה יפריע לעבודת האלוקים שלנו, יש עליה תשובה משביעת רצון, וכל שאלה שאין עליה תשובה משביעת רצון, חייב להיות הסבר משביע רצון מדוע שאלה זו אינה רלוונטית לעבודתנו. זה יהיה הקו שינחה אותנו.

וכתב ריה"ל בספר הכוזרי (מאמר א' אות פ"ט): "חלילה לנו מאל שנאמין בנמנע ובמה שהשכל מרחיקו ורואהו כנמנע" כלומר, השכל הוא הכלי בו נוכל להשתמש על מנת להבין את עיקרי האמונה והמסתעף מהם. הבה ננסה לעשות זאת, אחרי שהשכל ירגע נשיב את הדברים אל לבנו.

לא הכנסתי את נושא הוכחת מציאות האלוקים, זו טופלה בספרי 'מסע אל עמקי ההויה'. כמו כן לא טיפלנו בדרכי הוכחה לאמיתות התורה, הוכחות אלו ניתנו בספרי

'מסע אל פסגת הר סיני'. גם שאלות דת ומדינה נשארו מחוץ למסגרת, אלו טופלו בספרי 'למה הם שונים' על החרדים והחברה בישראל.

קראתי את ספרי 'והשבות אל לבבך' כפי שכתבתי בפתח הדברים. דרך זו של שאלה ותשובה יש בה כדי לסייע להשיב את הדברים אל הלב. תפילתי שאכן כך יהיה.

אודה בכל לב לכל אלה שסייעו. לבני ביתי שעמם לובנו הרבה מהנושאים הכתובים כאן, חתני - הרב שלמה חיים פאלק, הרב מרדכי פטרפרוינד והרב הלל פרידמן, על עצותיהם, הגהותיהם ועזרתם הרבה. לבני נתן-קרפל ואליעזר על הערותיהם הרבות ועצותיהם המועילות, לידידי היקר ר' חיים חוברה שכדרכו תמיד נחלץ חושים ותרים את כישוריו הרבים להוצאת הספר בהידור לכבוד ולתפארת, ויותר מכולם לרעייתי לאה תחיה העומדת כתמיד על ימיני לסמכני.

תודתי נתונה לראש ישיבת חברון, בה למדתי בנעורי, הגאון רבי דוד כהן שליט"א, ולראש ישיבת 'דרכי תורה' ואב"ד 'דרכי הוראה' הגאון רבי אשר וייס שליט"א, שנהגו בי טובת עין והקדישו מזמנם היקר, עברו בין בתרי הספר ועיטרו אותו בהסכמותיהם, יבורכו מפי עליון.

בתודה לבורא עולם על העבר ובבקשה על העתיד,

מרדכי דוד נויגרשל

הסכמת ראש ישיבת חברון, הגאון רבי דוד כהן שליט"א

בס"ד חודש הגאולה תשס"ט

מכתב ידידות

שמחתי מאד לראות את ספרו הנפלא של ידי"נ הנעלה והדגול, מגדולי המשפיעים תורה ויהדות בדורנו המקרב לבם של ישראל לאביהם שבשמים ומקדש שם שמים בדבריו המאירים והנלהבים ובספריו הנפלאים ובנועם הליכותיו, הרב הגאון ר' מרדכי נויגרשל שליט"א.

ספר "והשבות אל לבבך" המכיל שאלות ותשובות בעניני אמונה השקפה ומחשבה, והספר נפלא מאד ומעמיד בשפה ברורה ובהירה את תמצית יסודות האמונה בבוראית "שבתורה מן השמים, בחירת ישראל, תכלית האדם בעולמו, הנהגת הטבע בבריאה ומעלת ישראל כלפי האומות, גרים וגיור, עבודת ה', לימוד התורה שבכתב ושבע"פ.

ואין לתאר גודל התועלת שבספר זה, גם כלפי אחינו בני ישראל שלא זכו לטעום מאורה של תורה, וגם לכל אחד מבני התורה שיכול לקבל הרבה מושגים ויסודות בדברים שאין יד כל אחד משגת אותם. ובודאי יהיה הספר הזה לזכות הרבים ולתועלת מרובה להרבנות תורה והשקפה טהורה בכלל ישראל.

ואין לי אלא לברך את ידי"נ הרהמ"ח שליט"א שיצליח ה' דרכו להמשיך ולהשפיע מתורתו ומחכמתו לקרב לבם של ישראל לאביהם שבשמים ולהאיר מאור תורתו לרבים, וימשיך להוציא לאור עולם ספרים מועילים ויהנו רבים ממנו ומתורתו.

הכו"ח לכבוד ידידי הרהמ"ח שליט"א

דוד כהן

ג'ס'ז חי'ז'ה ה'ז'א'ה'ה י'ע'ס'ט

ה'ג'ר'ם י'ג'י'ז'ו'ר'י

ש'ה'ת'ו'י מ'ג'ז' ז'כ'א'ר מ'י'ר'ס'ט'ו' ה'נ'כ'א'ן ש' י'ג'י'ז'ו'ר'י ה'ז'ל' ו'ה'נ'ג'ו'ל'.
 מ'ז'ו'ל' ר'מ'ט'י'ס'י'ה י'ט'ו'ה י'ה'ז'ו'ה כ'ד'ו'ר'ו' ה'מ'ק'ו'ב מ'ג'ב' ש'א י'ש'ו'ל'ת'
 ז'מ'ב'י'ה ש'כ'ס'י'ה י'מ'ק'ב'ט' ש'א ש'ט'ו'ה כ'ב'כ'ו'ו' ה'מ'א'ו'ר'י'ם ו'ה'נ'כ'ר'י'ם
 ו'נ'ס'ט'ו' ה'נ'כ'ל'ו'י'ב ו'נ'ז'ע'כ' ה'ל'י'נ'ו'י'ע'ן, ה'ר'ב כ'ז'מ'ן ה'ג'ז'ו'י' (ו'י'ל'ע'ט'
 מ'ל'י'ט'א, ס'ט'ו' ה'י'ה'ש'ו'י'ה מ'ל' ל'נ'כ'ן" ה'ג'י'ז'ו'ר'י ש'מ'ל'ת' ו'ת'ש'ו'ב' כ'ז'נ'י'
 ז'מ'ו'נ'ה ה'א'ק'ו' ו'ה'מ'ש'נ'ה, ו'ה'ס'ט'ו'ר' (כ'כ'א'ן מ'א'ז' ו'נ'ז'נ'י'ה כ'ס'כ'ר כ'ה'ר'ה
 י'כ'ה'ר'י מ'ר' ת'ע'ק'י'ר' י'ס'ו'ג'ו'ר'ה ה'מ'י'נ'ה כ'ב'ו'ר'ה י'ע'ל' ו'כ'ת'ו'ר'ה כ'ן
 ה'ס'ט'י'ה כ'ה'י'ז'ו'ר' י'ש'ר'א'ל ת'פ'ל'י'ת' ה'א'ג'ם כ'ז'ו'ל'א' ה'י'ה'ל'ת' ה'ס'כ'ר' כ'ה'י'ז'ו'ר'
 ו'נ'ז'ל'ו' י'ש'ר'א'ל כ'ס'ט'ו' ה'א'ו'י'ה ז'ר'י'ה ו'ס'ו'ר' ת'ז'ו'ר'ת' ה'י' ז'מ'י'ן ת'פ'ל'י'ת'
 ש'כ'י'ת' ו'ש'ל'ז'ע'ן ו'מ'י'ן ז'מ'י'ן ז'מ'י'ן ה'י'ת'ז'ל'ת'י' ל'א'ס'כ'ר' ל'פ'ן ל'ג'י' כ'ס'ט'
 מ'י'נ'ו' כ'ר'ן מ'ל'א' ז'כ'ו'ר' ז'כ'ו'ר' מ'א'ר'י'ה ש'א י'ה'י'ה ו'ש'א ז'כ'ו'ר' מ'א'ר'
 מ'פ'י' ה'י'ז'ו'ר'ה ש'י'מ'ל'ן א'ק'ו'ב ה'ר'ב'ה מ'ו'ט'ל'י'ם ו'י'ס'ו'ג'ו'ר'ה כ'כ'ס'ר'י'ם
 א'פ'ן י'ה' כ'ס'ט'ו'ר' מ'ש'ל'ז'ע'ן מ'ו'ט'ל'י'ם ו'ז'ו'ג'ו'ר'י' י'ג'ו'י'ה כ'ס'ט'ו'ר' י'ז'א'ן א'צ'ו'ב'
 ה'ר'ב'י'ם מ'ל'י'ת'ז'ל'ת'י' מ'ר'ו'כ'ה א'ר'ב'ו'ה מ'ז'ו'ר'ה ו'ה'ק'ב'ה ש'מ'ו'ת כ'ס'ט'ו'ר' י'ש'ו'ל'ת'
 ו'מ'ן ז'מ'ל'א' א'כ'י'ק'ו'ב י'ת'ר' ה'ר'ב'ה מ'ל'י'ט'א' מ'ל'י'ט'ו'ר'י'ה ה'י' ד'ר'ו'ת' א'ה'נ'ש'ן
 ו'א'ב'ל'ט'ו'י'ה מ'ע'י'ת' ו'מ'ו'נ'י'ע'ל' א'ק'ו'ב' א'ב'י' ש'א י'ש'ו'ל'ת' א'צ'ו'ב' מ'ס'ט'ו'ר'י'ם
 ו'ז'ו'ג'ו'ר'י' מ'א'ר'י' מ'ע'י'ת' מ'י'ת'ע'ל' א'צ'ו'ב' מ'י'ת'ע'ל' א'צ'ו'ב' מ'י'ת'ע'ל' א'צ'ו'ב' מ'י'ת'ע'ל'
 מ'י'ת'ע'ל' מ'י'ת'ע'ל' מ'י'ת'ע'ל' מ'י'ת'ע'ל' מ'י'ת'ע'ל' מ'י'ת'ע'ל' מ'י'ת'ע'ל' מ'י'ת'ע'ל'

ה'ב'ח' א'כ'ס'ו'ר' י'ג'י'ז'ו'ר'י' ה'ר'ב'ה מ'ל'י'ט'א'

כ'ז' כ'מ'

הסכמת ראש ישיבת 'דרכי תורה', ריש מתיבתא 'מנחת אשר'
ואב"ד 'דרכי הוראה', הגאון רבי אשר וייס שליט"א

בס"ד

הן ידוע בשער בת רבים פועלו הגדול והנשגב של האי גברא רבא, ספרא וסייפא, חכם וסופר, איש האשכולות, הרב מרדכי דוד נויגרשל שליט"א, בקירוב לב ישראל אל אביהם שבשמים ובהסברת יסודות הדת והאמונה הטהורה להמוני בני ישראל הצמאים לתורה ודעת.

אלפים ורבבות נתקרבו לחיי תורה ומצוות בהשפעת הרב נויגרשל בהרצאותיו שבע"פ ובספריו שבכתב. כעת הניף ידו להוציא לאור עולם ספר נפלא "והשבות אל לבבך" שאלות ותשובות קצרות בנושאי תורה אמונה והשקפה.

מן המעט שעיינתי בספר נפלא זה מצאתי אותו כלי מחזיק ברכה, ברכת ה' דברים מתחבבים על הלב, והשיב לב אבות אל בנים ולב בנים אל אביהם שבשמים.

ברכתי לידי"ג המחבר שליט"א שיזכה עוד רבות בשנים להגדיל תורה ולהאדירה ולקדש שם שמים כאות נפשו הטהורה.

ביקרא דאוריתא

ובידידות עמוקה

אשר וייס

והשבות אל לבבך

אשר זעליג ווייס

כגן 8
פעיה"ק ירושלם ת"ו

בס"ד

ה' יצוץ קלודו דת דהים פועלו אלנו ונקלד אל בני זמנא רבא, ספרו וסילא, חבם וסבך
 אים געבולות, דעם זינדי וזו וינרף אלטא דקניזיז אל יעסל אל נכדג קעניז ודאגרת יסוצות
 געט ויטוינע האנדע אהינו, אין יעטל דעלום למעו נעזת.
 אלנים ודקדקת ניקיונותי מויה ומזונות דהלפית דעם נולדל כהילוננו קעטע וספדו קעטק.
 נא אקר יצו אונז אדע עלם סע ופלא "נעקניז זיל אדקר" קאלות ולקנות קצרות דקאלא.
 עוה איינע ונקלעט. אין דעם קייניג אלטא ופלא זע מלכות מונט זע זעציק דכוכ, אדענה,
 קדיש מתקנים עז אלר אקלי א אקיוט אל קדיש און דין אל אקיא קעלען סייקע.
 סנה איינע אלטא וימיר אלטא קענה וזו דעם קעטע אלטא זע וועלענע זע
 ונקלעט עז קעטע זענע נפלו האנדע.

דינסט דעסעייט

וויצטע זענע

עז אים

